

BEATA STYPUŁKOWSKA

KATECHETYCZNA POSŁUGA SŁOWA JAKO MISJA PROROCKA

Nauczycielską misję Kościoła określa się mianem misji prorockiej. Co to znaczy? Jakie są tego konsekwencje? Otóż takie, że misję głosiciela słowa Bożego, głosiciela Ewangelii, misję katechety można i należy porównywać z misją prorocką. Zwiastujący słowo Boże dzisiaj, a więc i katecheci, są współczesnymi prorokami, którzy na wzór proroków biblijnych są posłani przez Chrystusa, co zostaje urzędowo potwierdzone przez Kościół przez udzielenie misji kanonicznej, do głoszenia ludziom zbawczego orędzia. Na wzór proroków katecheci nie głoszą własnych przekonań czy przemyśleń ale słowo Boże. Podobnie na wzór proroków katecheci nie wybierają sobie słuchaczy, ale idą do tych, do których zostali posłani. Na wzór proroków wreszcie katecheci winni wnikać w zrozumienie słowa Bożego i Tradycji, aby przekazywać je w wierności Bogu i bez naruszenia całego depozytu wiary. Katechetyczną posługę słowa możemy zatem w pełni traktować jako misję prorocką.

Poznanie tego, co Pismo Święte mówi o prorokach, jakie wymienia ich cechy charakterystyczne, ułatwia katechecie czerpanie wskazań dla swojej posługi katechetycznej z wzorca biblijnego.

1. Wprowadzenie w problematykę prorocką tekstów biblijnych

W Biblii spotykamy kilka określeń proroków. Do najważniejszych należą¹: „widzący”²; „prorok”³; „mąż Boży”⁴. Wśród innych określeń proroków spotykamy: „wysłannik

1 L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, Katowice 1980, s. 31-47.

2 Tak określony zostaje np. Samuel (1 Sm 9, 9. 11. 18-19).

3 To jest najczęściej spotykane określenie proroków; pojawia się bardzo często w Biblii.

4 L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 41. Niekoniecznie termin ten stosowany jest do proroków, jednakże tak nazwany jest: Samuel (1 Sm 9, 6-10); Eliasz (1 Krl 17, 18. 24; 2 Krl 1, 9-13); Elizeusz (2 Krl 4, 7-13. 16; 27. 40. 42; 5, 8. 14-15. 20 i in.); Szemajasz (1 Krl 12, 22; 2 Krn 11, 2).

Boży⁵, „sługa Jahwe”⁶, „strażnik”⁷, „przemawiający w uniesieniu”⁸, „ojciec”⁹. Chry-
stus w odniesieniu do swoich uczniów stosuje termin „świadek”: „...gdy Duch Święty
zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami w Jerozolimie
i w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce ziemi” (Dz 1, 8)¹⁰.

Słowo Boże staje się wydarzeniem, jest faktem doświadczalnym: Bóg mówi wprost
do wybranych przez siebie ludzi, a przez nich kieruje swoje orędzie do innych. Wy-
raźnie wskazuje na to tekst Pwt: „i rzekli [do Mojżesza]: «Oto Pan, Bóg nasz, okazał
nam swoją chwałę i wielkość. Głos Jego słyszeliśmy spośród ognia. Dziś widzieli-
śmy, że Bóg może przemówić do człowieka, a on pozostanie żywy. Czemu teraz
mamy umrzeć? Ten bowiem ogromny ogień nas pochłonie. Jeśli jeszcze nadal bę-
dziemy słuchać głosu Pana, Boga naszego, pomrzemy. Któż ze wszystkich, którzy
by usłyszeli głos Boga Żywego, przemawiającego spośród ognia, jak my, pozostanie
przy życiu? Zbliź się ty i słuchaj tego wszystkiego, co mówi Pan, Bóg nasz, a my
usłuchamy i wykonamy to»” (5, 24-27)¹¹. Społeczność potrzebuje osoby, która bę-
dzie reprezentowała lud wobec Boga i Boga wobec ludu. Na przykładzie Aarona
zostaje wytłumaczona relacja między prorokiem a Bogiem. Pan powiedział do Moj-
żesza o Aaronie: „Ty będziesz mówił do niego i przekażesz te słowa w jego usta. Ja
zaś będę przy ustach twoich i jego, i pouczę was, co winniście czynić. Zamiast ciebie
on będzie mówić do ludu, on będzie dla ciebie ustami, a ty będziesz dla niego jakby
Bogiem” (Wj 4, 15-16). Prorok zostaje nazwany „ustami” Boga, to znaczy, że orę-
dzie, jakie głosi, nie jest jego własnym orędziem. Prorok jest heroldem, w imieniu
Boga przekazuje Jego rozporządzenia, upomnienia i obietnice. W Pięcioksięgu tak
właśnie przedstawiony został Mojżesz. Pośredniczy on między ludem zgromadzo-
nym na pustyni a Bogiem objawiającym się na górze Synaj.

Na przestrzeni historii zbawienia występuje wiele osób, które w szerokim znacze-
niu można nazwać prorokami. Teksty biblijne odnoszą to określenie do różnych osób.
Wymieniają wiele imion proroków albo też ukazują osoby, wobec których można

5 L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 43. Nie jest to termin charakterystyczny
dla proroków, ale Biblia go używa w odniesieniu do proroków, zob. np. 2 Krn 36, 15-16; Ag
1, 13; Ml 1,1; 3, 1. Tak zostaje nazwany Elias (Ml 3, 23) i Jan Chrzciciel (Mk 1, 2, Mt 11, 14;
17, 11-13; Łk 1, 17).

6 Termin ten bywa używany wobec królów, kapłanów, niekiedy proroków. Np. Achisz z Szilo
(1 Krl 14, 18; 15, 19); Elias (1 Krl 18, 36; 2 Krl 9, 36 i in.); Jonasz, syn Amittaja (2 Krl 14,
25); Izajasz (Iz 20, 3).

7 Ez 3, 16; 33, 6-9; Ha 2, 1.

8 Inaczej: „szalejący”: 2 Krl 9, 11; Jr 29, 26.

9 Termin bardzo rzadko spotykany. Oznacza najczęściej przywódcę lub opiekuna ugrupo-
wań prorockich (1 Sm 10, 12). Tak nazwany został Elias (2 Krl 2, 12). L. Stachowiak,
Prorocy - słudzy słowa, dz. cyt., s. 46.

10 Wszystkie cytaty w pracy pochodzą z BT, chyba że podano inaczej.

11 Zob. również Wj 20, 19-20.

użyć tego określenia. Tzw. „wielcy” prorocy to Izajasz¹², Jeremiasz¹³ i Ezechiel¹⁴. Zaraz za nimi w kanonie katolickim są prorocy: Baruch¹⁵ i Daniel¹⁶. Znamy też księgi dwunastu mniejszych proroków: Ozeasza¹⁷, Joela¹⁸, Amosa¹⁹, Abdiasza²⁰, Jonasza²¹, Micheasza²², Nahuma²³, Habakuka²⁴, Sofoniasza²⁵, Aggeusza²⁶, Zachariasza²⁷, Malachiasza²⁸.

Wiele innych proroków wzmiankowanych jest w dziele deuteronomistycznym. Są to prorocy, którzy odegrali wielką rolę w okresie monarchii (np. Natan i Gad na dworze Dawida, kontakty Izajasza z królami judzkimi: Achazem i Ezechiaszem). Niekiedy Pismo Święte nawet nie podaje ich imion²⁹. Prorocy to również Jozue i Sędziowie³⁰, którzy prostują drogi Izraela według wskazań suwerennego Boga. Takie

-
- 12 L. Stachowiak, *Księga Izajasza. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz-ekskursy*, cz. 1-2, Poznań 1996; Tenże, *Księga Izajasza. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, Lublin 1991.
 - 13 J.B. Niemczyk, *Sylwetka proroka Jeremiasza na tle fragmentów jego księgi*, RT ChAT 115 (1973) nr 1, s. 133-150; L. Stachowiak, *Jeremiasz - człowiek i prorok*, CT 37 (1967) nr 2, s. 35-48; Tenże, *Księga Jeremiasza. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz-ekskursy*, Poznań 1967.
 - 14 M. Czajkowski, „Spożyj tę księgę i pójdź głosić” (Ez 3, 1), w: *W nurcie zagadnień posoborowych*, t. 11, red. B. Bejze, Warszawa 1978, s. 31-60.
 - 15 L. Stachowiak, *Lamentacje. Księga Barucha*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 2, s. 145-157.
 - 16 K. Bulli, *Księga Daniela*, Warszawa 1966; S. Piątek, *Daniel i jego prorocтво*, RBL 26 (1973) nr 2-3, s. 150-153.
 - 17 J. Drozd, *Księga Ozeasza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 1, s. 63-117; J.B. Niemczyk, *Ozeasz - prorok nieodwzajemnionej miłości Bożej*, RT ChAT 15 (1973) nr 1, s. 57-85.
 - 18 J. Drozd, *Księga Joela*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 1, s. 121-157.
 - 19 J. Szeruda, *Amos. Prorok i prorocтво*, Warszawa 1960; A. Tschirschnitz, *Amos - prorok z Tekoa* (Am 1,1; 7, 10-17 - egzegeza), RT ChAT 22 (1980) nr 1, s. 41-58; E. Zawiszewski, *Księga Amosa*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz.1, s. 159-260.
 - 20 E. Zawiszewski, *Księga Abdiasza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 1, s. 261-282.
 - 21 S. Potocki, *Księga Jonasza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 1, s. 283-341.
 - 22 P. Szeffler, *Księga Micheasza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 1, s. 343-415.
 - 23 P. Szeffler, *Księga Nahuma*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 2, s. 5-76.
 - 24 S. Stańczyk, *Księga Habakuka*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 2, s. 77-135; Tenże, *Prorocтво Habakuka*, Kraków 1957.
 - 25 S. Potocki, *Księga Sofoniasza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 2, s. 135-201.
 - 26 M. Peter, *Epoka Aggeusza*, RBL 17 (1953) nr 4, s. 275-280; Tenże, *Księga Aggeusza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 2, s. 203-235.
 - 27 J. Homerski, *Księga Zachariasza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 2, s. 237-459; A. Schaefer, *Prorok „czasu przejściowego”*, „Więź” 14 (1971) nr 4, s. 59-67.
 - 28 T. Brzegowy, *Potrójny ideał proroka Malachiasza*, HD 60 (1991) nr 4, s. 15-26; M. Peter, *Epoka proroka Malachiasza. Szkic historyczny*, RBL 8 (1955) nr 1-6, s. 184-194; tenże, *Księga Malachiasza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, dz. cyt., cz. 2, s. 461-508.
 - 29 Np. Sdz 6, 8-10; 1 Krl 13; 2 Krl 9, 1-10.
 - 30 Znamienne jest określenie ksiąg, w których opisane są ich dzieje, mianem „pierwszych proroków”, „wcześniejszych” bądź też „starszych”. Zob. W. Tyloch, *Dzieje ksiąg Starego Testamentu. Szkice z krytyki biblijnej*, Warszawa 1994, s. 77; S. Gądecki, *Wstęp do ksiąg historycznych Starego Testamentu*, Gniezno 1992, s. 15-16.

spojrzenie Biblii spotykamy już u Ozeasza³¹, którego księga jest jedną z pierwszych wśród pism prorockich: „Lecz Pan wyprowadził Izraela z Egiptu przez proroka³², i również przez proroka otoczył go opieką” (Oz 12, 14). Również w późnych księgach ST spotykamy konkretne oczekiwania wobec proroków: „a kamienie [ze zbezczeszczonego ołtarza świątyni] złożyli na oznaczonym miejscu na świątynnej górze, na tak długo, aż się ukáže prorok i nimi rozporządzi” (1 Mch 4, 46).

Głównym zadaniem proroków jest głoszenie słowa Bożego i wyjaśnianie go, ale także zwracanie się do Boga w imieniu ludu. I tak prorokiem zostaje nazwany Abraham³³, który otrzymuje słowo Boże na wzór późniejszych sług słowa³⁴ - podczas widzenia³⁵. Samo powołanie Abrahama przypomina powołania proroków: „Pan rzekł do Abrahama: «Wyjdź z twojej ziemi rodzinnej (...) do kraju, który ci ukążę»” (Rdz 12, 1). Abraham jest tym, który wstawia się za innymi do Boga³⁶. Również Mojżesz³⁷ otrzymuje słowo od Boga. I on także wstawia się za ludem i zostaje wysłuchany³⁸. Zatem prorok zwraca się zarówno do Boga w imieniu ludu, jak i do ludu w imieniu Boga. Ten drugi aspekt jest bardzo mocno uwidoczniiony u proroków-pisarzy i może dlatego przesłonił funkcję wstawienniczą³⁹. Mojżesz staje się według dzieła deuteronomistycznego niejako wzorem dla proroków: „Wzbudzę im proroka spośród ich braci, takiego jak ty, i włożę w jego usta moje słowa, będzie im mówił wszystko, co rozkażę” (Pwt 18, 18).

Gedeon posiada cechy proroka⁴⁰ - ukazał mu się Anioł Pana⁴¹, otrzymał od Boga misję wyzwolenia Izraelitów, rozmawiał z Bogiem, również za pomocą znaków (runo⁴²). W opisie życia i działalności Gedeona czytamy typowe sformułowania prorockie: „Tejże nocy Pan przemówił do niego: «Wstań, a idź do obozu, bo wydałem go w twoje ręce»” (Sdz 7, 9). Również opis powołania wyróżnia Gedeona spośród innych bohaterów Sdz i stawia na równi z Mojżeszem i wielkimi prorokami⁴³.

31 W. Chrostowski, *Od świętej Tradycji do Pisma Świętego*, PP 104 (1987) nr 1, s. 89-90.

32 Przypis BT odnosi do Mojżesza.

33 Rdz 20, 7.

34 L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 50.

35 Rdz 15, 1; 17, 1.

36 Rdz 18, 16-33; 20, 7.

37 W Pwt 18, 15; Mdr 11, 1 nazywany jest prorokiem; S. Gądecki, *Wstęp do ksiąg prorockich Starego Testamentu*, Gniezno 1993, s. 31; H. Langkammer, *Prorocy, profetyzm izraelski*, w: *Mały słownik biblijny*, Wrocław 1993, s. 158.

38 Wj 32, 9-14; Lb 14, 11-20.

39 J. Łach, *Księgi Samuela. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz-ekskursy*, Poznań-Warszawa 1973, s. 512.

40 J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela. Ich pisma i nauka*, Kraków 1995, s. 84.

41 Sdz 6, 12.

42 Sdz 6, 36-40.

43 A. Długosz, *Opowieść o Gedeonie (Sdz 6 - 8) w świetle współczesnej teologii biblijnej*, (mps), Warszawa 1976, s. 121.

W NT, choć występuje termin „prorok”⁴⁴, głoszący słowo Boże nazywani są także ewangelistami⁴⁵, świadkami Jezusa⁴⁶, sługami słowa⁴⁷. Opisy ich działalności posiadają te same elementy, które występują w opisach działalności proroków w ST. Widzimy to chociażby na przykładzie Jana Chrzciciela⁴⁸, Pawła z Tarsu⁴⁹, Filipa diakona⁵⁰. Chrystus jest sensu stricto Słowem Bożym i przez Niego Ojciec najpełniej przemawia⁵¹. Autor deuteronomiczny⁵², pragnąc uzasadnić istnienie urzędu prorockiego, mówi nie tylko o sukcesji⁵³, ale zapowiada przyjście ostatecznego proroka, nowego Mojżesza⁵⁴. Tak ten tekst jest rozumiany w tradycji nowotestamentalnej⁵⁵ i odnoszony jest do Chrystusa.

Katecheta uczestniczy w misji Chrystusa-Proroka. On również - tak jak biblijni bohaterowie - zostaje wybrany do głoszenia zbawczego orędzia, co zostaje potwierdzone przez Kościół⁵⁶.

W niniejszym artykule zostaną ukazane główne aspekty posługiwania prorockiego, do których należą: ścisła więź między prorokiem a Bogiem, który go powołuje; przemiana wewnętrzna proroka pod wpływem działania słowa Bożego; treść orędzia skierowana do konkretnych odbiorców. Zasygnalizowane zostaną również zagadnienia: problem odróżniania prawdziwych proroków od fałszywych oraz szkoły prorockie. Następnie zostaną wysnute wnioski precyzujące, czym powinien charakteryzować się współczesny katecheta, aby można określić jego posługę jako misję prorocką⁵⁷.

2. Wiąż proroków z Bogiem

Zasadniczym elementem misji prorockiej jest Boże powołanie. Nie jest ono jedyne początkowym momentem posłannictwa, lecz najbardziej istotnym⁵⁸. Można po-

44 Dar proroctwa omawiano razem z darami charyzmatycznymi, a proroków wymieniano na listach posług zaraz po apostołach: 1 Kor 12, 28-30; Ef 4, 11.

45 Dz 21, 8; Ef 4, 11; 2 Tm 4, 5; W. Harrington, *Klucz do Biblii*, Warszawa 1984, s. 379.

46 Dz 1, 8; 22, 15; 26, 16; 1 Kor 15, 15; M. Prat Mal i P. Grelot, *Świadectwo*, w: *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, Poznań 1990, s. 952.

47 Łk 1, 2; A. Jankowski, *Studzy słowa* (Łk 1, 2), RBL 32 (1979) nr 1, s. 58-60.

48 Np. Łk 3, 2.

49 Np. Rz 1, 1-2.

50 Dz 8, 25 nn.

51 Por. Hbr 1, 1; na temat wyjątkowości nauczania Jezusa zob.: K.H. Schelkle, *Teologia Nowego Testamentu*, t. 2, Kraków 1984, s. 67-76.

52 Pwt 18, 15-18.

53 Z występowaniem sukcesji mamy również do czynienia w przypadku Eliasza i Elizeusza.

54 S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz-ekskursy*, Poznań-Warszawa 1971, s. 208.

55 J 1, 21; 6, 14; 7, 40; Dz 3, 20-22; 7, 37.

56 J. Syryjczyk, *Przepowiadanie słowa Bożego i nauczanie katechetyczne według norm nowego prawa kościelnego*, w: *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, red. tenże, Warszawa 1985, s. 126-138.

57 Na ten temat zob. art.: J. Ogrodzki, *Prorocka postęga Kościoła w świetle biblijnej koncepcji Słowa Bożego*, RBL 42 (1989) nr 2, s. 132-139.

58 E. Zawiszewski, *Księgi proroków. Wstęp szczegółowy i egzegezę wybranych fragmentów*, Pelplin 1995, s. 10.

wiedzieć, że bez powołania niemożliwe jest wypełnienie prorockiego zadania. W Piśmie Świętym termin „powoływać” i jego synonimy wskazują na to, że powołanie wiąże się z uprzednim wybraniem, co doprowadza do odłączenia wybranego od dotychczasowych zajęć i przeznaczenia go do wykonywania określonej misji, z czym związane jest z kolei przygotowanie („uformowanie”) człowieka do wypełnienia zleconego zadania i posłanie go⁵⁹.

Powołanie stanowi zawsze wydarzenie niecodzienne, zarówno dla osoby powołanej, jak i dla wspólnoty⁶⁰. Wspaniale tę prawdę ilustruje midrasz⁶¹ o Jonaszu. Bóg powołuje Jonasza, aby udał się do Niniwy⁶². To polecenie ukierunkowuje przyszłość proroka, określa jego działanie. Jonasz ma do przekazania krótkie orędzie: „Jeszcze czterdzieści dni, a Niniwa zostanie zburzona” (Jon 3, 4). Mieszkańcy Niniwy przyjmują z wiarą słowo Boże i zaczynają pokutę. Analogiczne wezwania typu: „wstań i idź do...” słyszą też inni prorocy⁶³. Prorok nie jest kimś anonimowym (jego misja jest uzewnętrzniona)⁶⁴. Przez innych jest odbierany jako „mąż Boży”. O Samuelu czytamy: „Cały zaś Izrael od Dan do Beerszeba wiedział, że Samuel jest wiernym prorokiem Jahwe” (1 Sm 3, 20)⁶⁵.

Powołanie jest wydarzeniem, które zapoczątkowuje ścisłą więź między Bogiem a prorokiem. Prorok bywa utożsamiany z Bogiem⁶⁶. Wyróżnia się spośród innych ludzi. Jest dla społeczności znakiem, przyjętym bądź odrzuconym. Często dochodzi do polemik i konfliktów między prorokami a władzą zwierzchnią narodu (królami, kapłanami, namiestnikami). Prześladowany był np. Jeremiasz przez Jojakima⁶⁷, a Izajasz krytykuje Achaza⁶⁸. Amos w polemice z kapłanem Amazjaszem wskazuje na istotną podstawę swojego posłannictwa, którą jest Boże powołanie: „Od trzody bowiem wziął mnie Pan i rzekł do mnie Pan: «Idź, prorokuj do narodu mego, izraelskiego!»” (Am 7, 15). To sam Bóg zlecił mu prorockie posłannictwo. Nie było ono

59 A. Długosz, *Elementy konstytutywne powołania w Starym Testamencie*, (mps), Warszawa 1971, s. 4-17.

60 Por. G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, Warszawa 1986, s. 403.

61 S. Potocki przedstawia problem gatunku literackiego Jon, zob.: *Księga Jonasza. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz*, w: *Księgi proroków mniejszych*, cz. 1, Poznań 1968, s. 298-305; J.S. Synowiec omawia Jon w swojej książce: *Mędracy Izraela. Ich pisma i nauka*, Kraków 1997, s. 153-160; J. Chmiel, *Współczesna egzegeza starotestamentalna a duszpasterstwo*, RBL 26 (1973) nr 5-6, s. 303.

62 Jon 1, 1-2.

63 2 Sm 7, 4-5; 1 Krl 18, 1; Iz 6, 9; Dz 8, 26 i in.

64 Jozafatowi, królowi judzkiemu, nie wystarcza przed wojną przepowiednia czterystu proroków zgromadzonych przy królu izraelskim i dopytuje się o jeszcze jakiegoś proroka. Achab odpowiada: „Jest jeszcze jeden mąż przez którego można zapytać Pana, ale ja go nienawidzę, bo nie prorokuje mi dobrze, tylko źle. To Micheasz, syn Jimli” (1 Krl 22, 5-8).

65 Tłumaczenie BP.

66 Eliasz słyszy zarzut z ust króla izraelskiego Achaba: „To ty jesteś ten dręczyciel Izraela!” (1 Krl 18, 17).

67 Jr 35.

68 Iz 7-8.

jego własnym wymysłem. Dochodzi do konfliktów również między prorokami⁶⁹. Nie każdy bowiem kto podaje się za proroka został rzeczywiście posłany przez Boga.

Charyzmat prorokowania jest całkowicie Bożym darem oraz przedmiotem obietnicy⁷⁰, a funkcja proroka jest funkcją ściśle charyzmatyczną⁷¹. Nie można jej obrać samemu, ponieważ źródłem jej jest wybór Boży. Niektórzy prorocy wcale nie ubiegają się o tę misję. Podczas prorockiego powołania wydają się być zaskoczeni i nieprzygotowani.

Bóg wybiera do posługiwania prorockiego zarówno mężczyzn, jak i kobiety. ST wymienia prorokinie wśród kobiet: Miriam⁷², Deborah⁷³, Chuldę⁷⁴ i żonę Izajasza⁷⁵. W NT spotykamy kobiety w otoczeniu apostoła Pawła, które trudniły się głoszeniem Ewangelii⁷⁶.

Powołani różnią się również charakterologicznie⁷⁷. Izajasz jest mocnym typem⁷⁸, Jeremiasz nieśmiały⁷⁹, Eliasz nieugięty⁸⁰, Amos uległy⁸¹. Nie wydaje się, by posiadali oni jakąś uprzednią predyspozycję do posługi prorockiej - są zbyt różni⁸². To Bóg ich sam kształtuje⁸³. Wybiera zaś dlatego, iż zna dogłębnie ich wnętrza⁸⁴.

Od powołania zaczyna się dla proroka całkowite podporządkowanie Bogu. Również katecheta winien mieć świadomość tego, do czego zostaje wezwany. Winien się zastanowić nad tym, co skłoniło go do decyzji o podjęciu przygotowania do pracy katechetycznej. Od Boga bowiem prorok otrzymuje niezbędną moc do pełnego i skutecznego wypełnienia swojego zadania⁸⁵. W ST powołanie prorockie zwykle ukazane jest przy pomocy wizji powołaniowej. Często temu pierwszemu, osobiste-

69 Przykładem jest konflikt między Micheaszem, synem Jimli, a Sedecjaszem, synem Kenanym (1 Krl 22, 1-29) czy między Chananiaszem, synem Azzura, a Jeremiaszem (Jr 28, 1-17).

70 K. Romaniuk, *Powołanie w Biblii*, Warszawa 1989, s. 55.

71 Por. G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 403. Tak ten problem przedstawia również NT.

72 Wj 15, 20.

73 Sdz 4, 4-10.

74 2 Krl 22, 14-20.

75 Iz 8, 3.

76 Np. Priscylla wraz z mężem Akwilą: Dz 18; Rz 16, 2.

77 G. Witaszek, *Moc słowa prorockiego. Przewodnik po literaturze prorockiej Starego Testamentu*, Lublin 1995, s. 26-27; W.J. Harrington, *Record of Revelation: The Bible*, Chicago 1965, s. 29-34.

78 Iz 6, 8.

79 Jr 1, 6.

80 Świadczy o tym chociażby jego konfrontacja z prorokami Baala (1 Krl 18, 20-40).

81 Am 3, 8.

82 G. Witaszek, *Moc słowa prorockiego*, dz. cyt., s. 27.

83 Por. Jr 1, 5.

84 1 Sm 16, 7; Dz 1, 24. Zastanawiając się nad specyfiką posługiwania katechetycznego w kontekście misji prorockiej zauważamy, iż w formacji katechetycznej najważniejsze jest zwrócenie uwagi na rozwijanie wewnętrznej więzi z Bogiem. To osobisty związek z Jezusem sprawia, że katecheta coraz bardziej staje się wiarygodnym świadkiem orędzia, które głosi. Dlatego też przy przyjmowaniu kandydatów do szkół kształcących katechetów rozmowa kwalifikacyjna winna mieć większe znaczenie niż egzamin w wiedzy religijnej.

85 L. Stachowiak, *Prorocy - studzy słowa*, dz. cyt., s. 113.

mu spotkaniu z Bogiem towarzyszy lęk, wypływający z poczucia własnej małości wobec wielkości i świętości Boga oraz czekającego zadania. Doświadczenie Boga zawsze wywołuje w człowieku pokorę. Mojżesz i Jeremiasz wyznają swoją nieporadność wobec misji⁸⁶. W obu wypadkach Bóg autorytatywnie odpowiada na zastrzeżenia. To On sam uzupełni ludzkie braki. Opis powołania Jeremiasza przede wszystkim wskazuje na wewnętrzne przeżycie. Jest ono tak dogłębne, że zmienia cały dotychczasowy bieg życia proroka⁸⁷. Podobny skutek zetknięcia się z powołującym Bogiem możemy zauważyć u innych proroków. Niekiedy moment powołania jest zdarzeniem niezwykłym. Izajasz doznaje wstrząsającej wizji podczas powołania⁸⁸. Również Amos doświadczył jakiegoś zetknięcia się z wielkością Boga, choć z treści Am trudno wnioskować, co wzbudziło w nim lęk w momencie powołania⁸⁹. Daniel pisze: „Ja, Daniel, oglądałem tylko sam widzenie, a ludzie, którzy byli ze mną, nie oglądali widzenia, ogarnęło ich jednak wielkie przerażenie, tak że uciekli, by się ukryć. Tylko ja sam pozostałem, by oglądać to wielkie widzenie, lecz nie miałem siły, zmieniłem się na twarzy, [opuściła mnie moc]. Wtedy usłyszałem dźwięk jego słów, i na dźwięk jego słów upadłem oszołomiony twarzą ku ziemi. Ale oto dotknęła mnie ręka i wprawiła w drżenie moje kolana i dłonie moich rąk” (Dn 10, 7-10). Powołanie, wizje prorockie i inne doświadczenia obecności Bożej przemieniają człowieka wewnątrz.

Wola Boża stanowi siłę, której nie można się oprzeć⁹⁰ i nie można wobec niej pozostać obojętnym, choć można w sposób wolny odrzucić Boże orędzie. Jonasz nie jest obojętny na słowo Boże, gdy ucieka do Tarsisz⁹¹. Słowo Boże jest rzeczywistością, wobec której każdy musi się określić⁹². Doświadczenie Bożej obecności jest doświadczeniem mocy słowa Bożego. Bóg przez swoje słowo kształtuje proroka. Udziela mu wszystkich darów, potrzebnych do wywiązania się z powierzonej misji. Saul w czasie swojego powołania usłyszał od Samuela: „Ciebie też opanuje duch Pański i będziesz prorokował wraz z nimi, i staniesz się innym człowiekiem. Gdy ci się spełnią te znaki, uczyni, co zdoła twa ręka, gdyż Bóg będzie z tobą” (1 Sm 6-7). Gdy Saul sprzeniewierzył się swojemu powołaniu, opuścił go duch Pański⁹³. Duch Boży, który opanowuje wybranego człowieka, jest gwarantem obecności i opieki Bożej, udziela mu mocy do głoszenia słowa Bożego⁹⁴. Często w tekstach biblijnych ST prorocy ukazani są jako ludzie, którzy działają w Duchu⁹⁵. Również w NT dar prorokowania łączony jest z Duchem Świętym⁹⁶.

86 Wj 4, 10; Jr 1, 6.

87 L. Stachowiak, *Księga Jeremiasza. Tłumaczenie, wstęp i komentarz*, „Biblia Lubelska”, Lublin 1997, s. 13-14.

88 Iz 6, 1-7.

89 E. Zawiszewski, *Księga Amosa. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz*, w: *Księgi proroków mniejszych*, cz. 1, dz. cyt., s. 169.

90 Am 3, 3-8; Jr 20, 7-9.

91 Jon 1, 1-3.

92 Można powiedzieć, że ilustrują to słowa: „To mówi Pan: «Oto stawiam przed wami drogę życia i drogę śmierci»” (Jr 21, 8).

93 1 Sm 16, 14.

94 G. Haya-Prats, *L'Esprit Force de l'Église*, Paris 1975, s. 169.

95 Iz 42, 1; Mi 3, 8; Ne 9, 30; Ez 3, 12. 14; 8, 3; 11, 5.

96 1 Tes 5, 19.

I ten aspekt chyba najpełniej charakteryzuje więź proroków z Bogiem. Chrystus w synagodze w Nazarecie wyraźnie odnosi do siebie słowa Iz: „[Jezus] Przyszedł również do Nazaretu, gdzie się wychował. W dzień szabatu udał się swoim zwyczajem do synagogi i powstał, aby czytać. Podano Mu księgę proroka Izajasza. Rozwinąwszy, natrafił na miejsce, gdzie było napisane: «Duch Pański spoczywa na Mnie, ponieważ Mnie namaścił i posłał Mnie, abym ubogim niósł dobrą nowinę, więźniom głosił wolność, a niewidomym przejrzenie; abym uciśnionych odsyłał wolnymi, abym obwoływał rok łaski od Pana». Zwinąwszy księgę oddał słudze i usiadł; a oczy wszystkich w synagodze były w Nim utkwione. Począł więc mówić do nich: «Dziś spełniły się te słowa Pisma, któreście słyszeli»” (Łk 4, 16-21). To jest zadanie proroka: głosić dobrą nowinę o mocy Bożej, ogłaszać rok łaski, uwalniać więźniów. Nie może tego robić ktoś, kto sam jest zniewolony, uwikłany wyłącznie w sprawy doczesności. Dlatego też Chrystus przypomina, że słowo Boga jest prawdą⁹⁷. Przyjmowanie Bożego słowa przez Apostołów sprawi, że staną się ludźmi wolnymi.

Zapewnienia o Bożej obecności spotykamy w tekstach biblijnych nader często. Obiecując swoją obecność, Bóg pozwala działać prorokom na podstawie swojego autorytetu. Jeremiasz słyszy w czasie powołania: „Nie mów: «Jestem młodzieńcem», gdyż pójdziesz, do kogokolwiek cię pošlę, i będziesz mówił, cokolwiek tobie polecę. Nie lękaj się ich, bo jestem z tobą, by cię chronić (...) Oto kładę moje słowa w twoje usta. Spójrz, daję ci dzisiaj władzę nad narodami i nad królestwami, byś wyrwał i obalał, byś niszczył i burzył, byś budował i sadił” (Jr 1, 7-10). Bóg sam niejako staje na straży swojego słowa. W 1 Sm czytamy: „Samuel dorastał, a Pan był z nim. Nie pozwolił upaść żadnemu jego słowu na ziemię” (3, 19). Z kolei prorocy są stróżami słowa Bożego: mają go strzec i wiernie przekazać⁹⁸. Rolę proroka porównywano⁹⁹ do strażnika czuwającego nad bezpieczeństwem miasta¹⁰⁰ lub straży wojskowej śledzącej nieprzyjaciół¹⁰¹.

Świadomość powołania jest zarazem doświadczeniem obecności Boga. Teksty biblijne o powołaniach prorockich¹⁰² wskazują na ścisłą więź, jaka istnieje między powoływaniem a Powołującym¹⁰³. Jest to więź zażyłości. Prorocy stają się przyjaciółmi Boga. Z Mojżeszem Bóg rozmawia „twarzą w twarz, jak się rozmawia z przyjacielem” (Wj 33, 11), a Jan Chrzciciel w odniesieniu do Chrystusa nazywa siebie przyjacielem oblubieńca¹⁰⁴. Chrystus utożsamia się ze swoimi uczniami: „Kto was przyjmuje,

97 J 17, 17.

98 Ez 3, 16-27; 21, 1-22; 33, 1-20.

99 L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 45; zob. również: P. Auvray, *Le prophete comme guetteur*, RB 71 (1964), s. 191-205; M. Trevor, *Prophets and Guardians*, London 1969.

100 Por. Iz 21, 11-12; 62, 6.

101 Iz 52, 8; Jr 6, 17-18; Ez 33, 1-20.

102 Np. Iz 6, 1-9a; 42, 1-7; Jr 1, 4-10; Dz 26, 12-18.

103 K. Romaniuk, *Powołanie w Biblii*, dz. cyt., s. 105 omawiając powołania w NT mówi w jednym z podrozdziałów o „powołanych przez ludzi”. Nie jest to ściśle określenie, a może nawet i z gruntu nieprawdziwe. Nie ma takich powołań prorockich („przez ludzi”), choć możliwa jest również więź między powołanymi, oparta nawet na zasadzie ojcostwa duchowego (zob. Eliazs i Elizeusz, Paweł i Tymoteusz, Piotr i Marek i in.)

104 J 3, 26-30.

Mnie przyjmuje; a kto Mnie przyjmuje, przyjmuje Tego, który Mnie posłał. Kto przyjmuje proroka, jako proroka, nagrodę proroka otrzyma. Kto przyjmuje sprawiedliwego, jako sprawiedliwego, nagrodę sprawiedliwego otrzyma. Kto poda kubek świeżej wody do picia jednemu z tych najmniejszych, dlatego że jest uczniem, zaprawdę powiadam wam, nie utraci swojej nagrody” (Mt 10, 40-42).

Prorocy są powiernikami Bożych objawień. Odczuł to wyraźnie Amos¹⁰⁵. Również Abraham staje się powiernikiem Boga, gdy dowiaduje się o zamiarze zniszczenia Sodomy i Gomory: „Pan mówił sobie: «Czyż miałbym zataić przed Abrahamem to, co zamierzam uczynić?»” (Rdz 18, 17). Daniel usłyszał od Bożego posłańca: „Gdy zacząłeś swe błagalne modlitwy, wypowiedziano słowo, ja zaś przybyłem, by ci je oznajmić. Ty jesteś bowiem umiłowanym. Przeniknij więc słowo i zrozum widzenie” (Dn 9, 23). Więż zażyłości, jaka istnieje między człowiekiem a Bogiem, od proroka domaga się całkowitego oddania, uległości i posłuszeństwa¹⁰⁶. To, co prorok głosi, wynika nie tyle z refleksji doktrynalnej, ile z obcowania proroka z Bogiem¹⁰⁷. Na modlitwie prorok otrzymuje zrozumienie Bożego słowa i zostaje posłany, aby głosić orędzie. Prorok winien wierzyć w celowość swojej misji. Często z psychologicznego punktu widzenia prorok nie był przygotowany do natychmiastowej i bezwarunkowej odpowiedzi Bogu¹⁰⁸.

Sam prorok przewiduje raczej przykre następstwa, jakie go spotkają w związku z profetyczną misją¹⁰⁹. Niekiedy Bóg nawet to wyraźnie potwierdza¹¹⁰. Paweł jest świadomy wielu przeciwności. Wyznaje: „A teraz, przynaglany Duchem, udaję się do Jerozolimy; nie wiem, co mnie tam spotka oprócz tego, że czekają mnie więzy i utrapienia, o czym zapewnia mnie Duch Święty w każdym mieście” (Dz 20, 22-23). Chrystus natomiast mówi swoim uczniom: „Miejcie się na baczności przed ludźmi! Będą was wydawać sądom i w swych synagogach będą was biczować. Nawet przed namiestników i królów będą was wodzić z mego powodu, na świadectwo im i poganom. Kiedy was wydadzą, nie martwcie się o to, jak ani co macie mówić. W owej bowiem godzinie będzie wam poddane, co macie mówić, gdyż nie wy będziecie mówili, lecz Duch Ojca waszego będzie mówił przez was. Brat wyda brata na śmierć i ojciec syna; dzieci powstaną przeciw rodzicom i o śmierć ich przyprawią. Będziecie w nienawiści u wszystkich z powodu mego imienia. Lecz kto wytrwa do końca, ten będzie zbawiony” (Mt 10, 17-22). Te słowa mają przygotować uczniów na możliwość prześladowań. Jest to rzeczywistość bliska każdemu, kto będzie naśladować Jezusa. Jednocześnie ten, kogo spotka prześladowanie, otrzymuje zapewnienie obecności Ducha Bożego, który będzie świadczył w wierzących, „będzie mówił przez was”. Niekiedy prorok ma poczucie nieskuteczności swojej misji. Jeremiasz wyznaje: „...przez dwadzieścia trzy lata kierował Pan słowo do mnie, ja zaś mówiłem do was niestrudzenie, a wy nie słuchaliście. Pan posyłał wam wszystkie swoje sługi, proroków, bez przerwy, a wy nie słuchaliście ani nie nadstawialiście uszu, by słuchać”

105 Am 3, 7.

106 Por. Joz 1, 7-9.

107 L. Stachowiak, *Księga Jeremiasza*, dz. cyt., s. 8.

108 Wj 3; 1 Sm 3, 1-8; G. Witaszek, *Moc słowa prorockiego*, dz. cyt., s. 26.

109 Por. Jr 28, 5-9.

110 Przypadek Pawła z Tarsu (Dz 9, 16).

(Jr 25, 3-4). Przychodzi wtedy płakać nad zatwardziałyimi. Prorok bowiem nie odcina się zupełnie od tych, do których jest posłany. W zwojach proroka Jeremiasza czytamy: „Jeżeli zaś tego [chodzi o orędzie] nie posłuchacie, będę potajemnie płakał nad waszą pychą. Będę płakał nieustannie i zamienią się w potoki łez moje oczy, bo trzoda Pańska idzie w niewolę” (13, 17). Głoszący spotyka się z niechęcią, gdy nie pochlebia słuchaczom. Słowo Boże często bywa wymagające, dlatego też i odrzućcane przez słuchających. Prorok zaś staje się tym, wobec którego kierowana jest niechęć z powodu słowa Bożego.

D. Mollat komentując tekst Ap¹¹¹ o dwóch prorokach zwraca uwagę, że głoszenie słowa Bożego zawiera w sobie ryzyko męczeństwa, ale nie zawsze musi tak być¹¹². Prorocy bywają często zniechęceni napływającymi zewsząd trudnościami. Stąd powołanie prorockie jest ze strony Boga wielokrotnie umacniane¹¹³. W Koryncie w nocy Pan przemówił do Pawła w widzeniu: „Przestań się lękać, a przemawiaj i nie milcz, bo Ja jestem z tobą i nikt nie targnie się na ciebie, aby cię skrzywdzić, dlatego że wiele ludu mam w tym mieście” (Dz 18, 9-10). Jeremiasz zaś w czasie powołania słyszy: „Nie mów: «Jestem młodzieńcem», gdyż pójdziesz, do kogokolwiek cię pošię, i będziesz mówił, cokolwiek tobie polecę. Nie bój się ich, bo jestem z tobą, by cię chronić” (Jr 1, 7-8).

Wraz z NT przychodzi jakby nowe wylanie Ducha Świętego. Piotr Apostoł w swoim publicznym wystąpieniu powołuje się na prorocтво Joela: „W ostatnich dniach - mówi Bóg - wyleję Ducha mego na wszelkie ciało, i będą prorokowali synowie wasi i córki wasze, młodzieńcy wasi widzenia mieć będą, a starcy - sny. Nawet na niewolników i niewolnice moje wyleję w owych dniach Ducha mego, i będą prorokowali...” (Dz 2, 17-18)¹¹⁴. Tekst ten odnosi się do czasów ostatecznych¹¹⁵. Wylanie Ducha będzie szczególnym znamieniem tych czasów¹¹⁶. Duch Boga obdarza ludzi swoją mocą¹¹⁷, szczególnie proroków¹¹⁸, wezwanych do przekazywania orędzia Bożego wszystkim narodom. W Dz głoszeniu słowa Bożego towarzyszy wyraźne działanie Ducha Świętego¹¹⁹. Słowo Boże jest wypowiedzane przez wybranych do tego ludzi, a Duch Święty równocześnie działa w słuchających. Nowe przymierze obok zapowiadanej wewnętrznej odnowy człowieka¹²⁰ przynosi jeszcze zupełnie nową płaszczyznę więzi z Bogiem - zjednoczenie z Chrystusem. A to oznacza nową formę przynależności do Boga¹²¹.

111 Ap 11, 3-10.

112 D. Mollat, *Apokalipsa dziasiaj*, Kraków 1992, s. 98.

113 Np. Jr 15, 19-21.

114 JI 3, 1-5.

115 J. Drozd, *Księga Joela*, w: *Księgi proroków mniejszych*, cz. 1, dz. cyt., s. 150.

116 Zob. A. Jankowski, *Duch Dokonawca. Nowy Testament o posłannictwie eschatologicznym Ducha Świętego*, Katowice 1983.

117 Rdz 41, 38; Wj 31, 3; Lb 24, 3; Sdz 3, 10; 11, 29; 1 Sm 19, 20, 23; Iz 11, 2.

118 Lb 11, 25-29; 1 Sm 10, 6, 10; 2 Sm 23, 2; Iz 42, 1; 59, 21; 61, 1; Ne 9, 30; Za 7, 12; A. Jankowski, *Zarys pneumatologii Nowego Testamentu*, Kraków 1982, s. 14-16.

119 Np. Dz 10; 16, 6-15; W. Cyran, *Rola Ducha Świętego w dziele ewangelizacji (na podstawie Dz 10, 44-48)*, CzST (1993-1994) nr 21-22, s. 15-36.

120 Por. Jr 24, 7; 31, 33; Ez 11, 19; 36, 26; Zach 12, 10.

121 Dz 20, 28; 1 Kor 6, 19-20; 7, 23; 1 P 1, 18; Ap 5, 9; 14, 3.

Analiza zawartości treści tekstów biblijnych dotyczących więzi z Bogiem wykazała kilka istotnych cech owej relacji. Pierwszą z nich jest powołanie. Jest ono nie tylko pierwszym wezwaniem. Zapoczątkowuje niepowtarzalny rodzaj relacji z Bogiem. Prorok żyje bowiem w prawdziwej zażyłości z Bogiem, co z kolei sprawia, że wobec ludzi staje się reprezentantem innej rzeczywistości. Przejawia się to często w pewnym odosobnieniu proroka, jego odrzuceniu przez społeczność czy władców. Prorok winien wykazywać w takich sytuacjach wierność Bogu, od którego otrzymał orędzie. Bóg sam dba o to, by Jego słowo było skuteczne oraz umacnia proroka do przeciwstawiania się trudnościom.

Więź proroka z Bogiem jest relacją dynamiczną. Można powiedzieć, że jeżeli Bóg przestaje mówić do proroka, taki prorok przestaje być prorokiem. Traci swoją misję. Wypełnienie misji prorockiej jest zależne zatem również od wybranego człowieka. Winien on być otwarty na działanie Boże, bowiem zażyłość między prorokiem a Bogiem tym więcej się pogłębia, im bardziej Duch Święty działa w życiu proroka.

Dotyczy to również katechetów. Dzisiaj oni mają być ludźmi, którzy pozwolą Bogu, aby Jego Duch w nich zamieszkał i otwierał ich coraz bardziej na Bożą obecność i działanie, otwierał ich na działanie Chrystusa. Ct zauważa: „Dlatego katecheci, o ile będą z Nim [tzn. z Chrystusem] zjednoczeni, znajdą na pewno światło i siły, aby odnowić katechezę w sposób właściwy i pożądany” (Ct 9). Jest to ważne, bo ten sam dokument jako ostateczny cel katechezy wymienia doprowadzenie katechizowanego nie tylko do spotkania z Chrystusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębszej z Nim zażyłości¹²². Jest to niemożliwe wtedy, gdy nie jest to doświadczeniem najpierw samego katechety.

3. Wrażliwość proroków na słowo Boże

W Iz czytamy o słudze Jahwe: „Pan Bóg mnie obdarzył językiem wymownym, bym umiał przyjść z pomocą strudzonemu przez słowo krzepiące. Każdego rana pobudza me ucho, bym słuchał jak uczniowie” (50, 4-5). Prorok codziennie zagłębia się w studiowanie słowa Bożego. Każdego ranka jak uczeń. To, co czyni i mówi prorok, jest skutecznym słowem i czynem Boga. Prorok zostaje porównany do ucznia, który w określonych godzinach ma obowiązek poznawać słowo Boże. Jest to piękny sposób przedstawienia życia proroka, służby słowa Bożego¹²³.

Również u katechety wrażliwość na słowo Boże kształtuje się tylko wtedy, gdy jest ono systematycznie zgłębiane.

Rozważanie słowa Bożego jest cechą charakterystyczną proroków, która przybliża ich do mędrców. Można powiedzieć, że różnica między mędrcem a prorokiem polega na tym, iż prorok idzie do tych, do których jest posłany, szuka ich, mówi do nich niezależnie czy chcą słuchać, czy nie, nie bacząc na konsekwencje. Natomiast mędrzec poprzestaje na zgłębianiu słowa, mówi wówczas, gdy jest o to proszony, a i wtedy nie zawsze, jeżeli przewiduje niezrozumienie i widzi głupotę.

122 Ct 5.

123 L. Stachowiak, *Księga Izajasza II-III. Wstęp-przekład z oryginału-komentarz-ekskursy*, cz. 2, Poznań 1996, s. 194.

W tekstach biblijnych zarówno Daniel, jak i Józef egipski łączą ze sobą cechy mędrca i proroka. Ich dzieje to swoista żydowska haggada. Daniel zgłębia prorocтва Jeremiasza i modli się wstawienniczo za Jerozolimę i naród¹²⁴. Daniel usłyszał: „Nie bój się, Danielu! Od pierwszego bowiem dnia, kiedy starałeś się usilnie zrozumieć i upokorzyć przed Bogiem, słowa twoje zostały wysłuchane; ja zaś przybyłem z powodu twoich słów (...) Przyszedłem, by ci udzielić zrozumienia tego, co spotka twój naród przy końcu dni” (Dn 10, 12-14). Mądrość „wzbudza przyjaciół Bożych i proroków” (Mdr 7, 27). Teksty biblijne mówią o tym, że o mądrość i zrozumienie Pism świętych trzeba się modlić¹²⁵. Pieśń pochwalna na cześć uczonych w Piśmie¹²⁶ wyjaśnia: „Jeżeli Pan Wielki zechce, napełni go duchem rozumu” (Syr 39, 6a). Józef egipski od Boga otrzymał mądrość i rozwagę. Obecność w nim Ducha Bożego zauważają inni¹²⁷. W czasie głodu otwiera spichlerze, aby nakarmić wszystkich głodnych. Faraon mówi do swoich poddanych: „Udajcie się do Józefa i co wam powie, czyńcie” (Rdz 41, 55). Kojarzą się z tą sytuacją słowa Chrystusa: „każdy uczyony w Piśmie, który stał się uczniem królestwa niebieskiego, podobny jest do ojca rodziny, który ze swego skarbcza wydobywa rzeczy nowe i stare” (Mt 13, 52). Do faryzeusza mówi: „Dlatego oto Ja posyłam do was proroków, mędrców i uczonych” (Mt 23, 34).

Katecheta to człowiek, który tak jak biblijny mędrzec rozważa słowo Boże i wstawia się pokornie za tymi, do których jest posłany. Daniel i Józef egipski mogą być prototypami katechety, ale prawdziwym wzorem pozostaje Chrystus. Choć lekceważony przez współczesnych sobie uczonych w Piśmie (ze względu na wiek¹²⁸, miejsce pochodzenia¹²⁹, brak rekomendacji ze strony rabinackich „autorytetów”¹³⁰), okazuje się najlepszym znawcą Pism świętych i niejednokrotnie wyjaśnia je swoim uczniom.

W Jego nauczaniu możemy rozpoznać stosowane wówczas metody interpretacyjne żydowskich uczonych. Chrystus stosuje również różne formy językowe. Należą do nich¹³¹: wyrażenia mądrościowe¹³², wyrażenia apokaliptyczne¹³³, dysputy rabiniczne¹³⁴, groźby¹³⁵, wyrażenia rozkazu i autorytetu¹³⁶, formy antytez¹³⁷, formy

124 Dn 9.

125 Mdr 7, 7.

126 Syr 38, 24 - 39, 11.

127 Rdz 41, 38.

128 J 8, 57.

129 J 7, 52.

130 J 7, 47-49.

131 S. Włodarczyk, *Język biblijny - „język” Boga jako wzór języka w przekazywaniu prawd wiary*, RBL 33 (1980) nr 5, s. 261; T. Loska, *Heurystyka integralna*, dz. cyt., s. 167; P. Grelot, *Biblia i Teologia. Stare Przymierze - Pismo Święte*, w: *Tajemnica Chrystusa*, pr. zbior., Poznań-Warszawa-Lublin 1969, s. 122.

132 Mk 1, 15.

133 Łk 17, 24.

134 Mk 2, 24-26.

135 Łk 6, 24-26.

136 Mk 1, 25. 41; 4, 39.

137 Łk 6, 20. 24.

paradoksalne¹³⁸, przypowieści¹³⁹. Do Rdz stosuje halakę¹⁴⁰, haggadę¹⁴¹, na Pięcioksięgu opiera naukę o zmartwychwstaniu¹⁴². Ślad metod rabinackich znajdujemy w Ewangelii wg św. Jana¹⁴³. Jezus stosuje teksty natchnione do samego siebie, by wykazać, że w Nim wypełniły się Pisma¹⁴⁴. Można się w tym dopatrzeć techniki peszeru. Jezus czyta również i wyjaśnia teksty biblijne w czasie liturgii synagoidalnej¹⁴⁵. Perykopa o uczniach z Emaus¹⁴⁶ pokazuje Jezusa, który na podstawie tekstów biblijnych wyjaśnia swoje posłannictwo i triduum paschalne. Każdy katecheta przystępując do czytania Pisma Świętego winien prosić Chrystusa o Jego obecność i wskazówki, aby niejako razem z Nim zagłębiać się w święty tekst. Katecheta winien kierować się tendencją maksymalizmu w swoim biblijnym studium¹⁴⁷. Nie może poprzestać na tym, co już wie. „Uczeń bowiem ma wobec Chrystusa Nauczyciela ścisły obowiązek coraz pełniejszego z każdym dniem poznawania prawdy od Niego otrzymanej” (DWR 14). Katecheta winien się przygotowywać do skutecznego przepowiadania przez zawierzenie słowu Bożemu i stałą troskę o wciąż jego lepsze zrozumienie. Katecheza bowiem dąży do tego, „aby pogłębiać rozumienie Tajemnicy Chrystusa w świetle Słowa, aż cały człowiek będzie nasycony Jego światłem. Przemieniony przez działanie łaski w nowe stworzenie, chrześcijanin zaczyna naśladować Chrystusa i z dnia na dzień uczy się w Kościele coraz lepiej myśleć jak On, oceniać jak On, postępować zgodnie z Jego przykazaniami i ufać tak jak On nas do tego wzywa (...) dokonuje się [to] (...) przez zawierzenie Słowu Bożemu i oparcie się na Nim, ale także i przez troskę o wciąż lepsze zrozumienie najgłębszego znaczenia tego słowa” (Ct 20).

Hebrajski termin „dawar” swoim znaczeniem zbliżony jest do greckiego „rhema”¹⁴⁸. Oznacza „słowo-wydarzenie”. Określenie to ma charakter dynamiczny i konkretny. Słowo Boże jest skuteczne i pełne mocy¹⁴⁹. Przyjęte słowo Boże przestaje być tylko nauką a staje się rzeczywistością. Zauważamy u proroków wielką wrażliwość na słowo Boże¹⁵⁰. Jest to ich cecha charakterystyczna. Ich pierwszym obowiązkiem jest

138 Mk 9, 43; Mt 5, 39.

139 Bardzo często ta forma występuje w ewangeljach synoptycznych.

140 Mt 19, 1-12.

141 Mt 22, 23-32.

142 Mt 22, 23-32.

143 Np. J 10, 34-36.

144 Mt 13, 13-15; 26, 31. 54; J 13, 18; Łk 24, 44-46.

145 Łk 4, 16-31; 6, 6; 13, 10 i in.

146 Łk 24, 13-35.

147 W. Nowacki, *Ogólne zasady formacji doktrynalnej w nauczaniu magisterium posoborowego*, Studia Teol. Białystok, Drohiczyn, Łomża (1995) nr 13, s. 106.

148 W. Cyran, *Rola Ducha Świętego w dziele ewangelizacji (na podstawie Dz 10, 44-48)*, art. cyt., s. 29; T. Jelonek, *Wielkość i rola słowa Bożego według Listu do Hebrajczyków*, RBL 33 (1980) nr 2, s. 85.

149 Iz 55, 11; Hbr 4, 12. Na różnicę, jaka istnieje między współczesnym pojęciem słowa a tym, jakie posiadali ludzie starożytnego Wschodu, zwraca uwagę: J. Synowiec, *Prorocy Izraela. Ich pisma i nauka*, Kraków 1995, s. 18-19.

150 O głębokim odczuwaniu słowa Bożego przez proroków pisze: L. Alonso Schökel, *Słowo natchnione. Pismo święte w świetle nauki o języku*, Kraków 1983, s. 65-68.

słuchanie Słowa¹⁵¹, potem dopiero jego przekazywanie. Prorok Amos czuje przemożną siłę słowa Bożego, która determinuje go do głoszenia orędzia¹⁵². Ten wewnętrzny przymus upodabnia proroka do Chrystusa, który często mówi o „powinności” wypełnienia woli Ojca¹⁵³. Amos porównuje słowo Boże do ryku lwa¹⁵⁴. Podobnie określeniem tym posługuje się Ozeasz¹⁵⁵. Jeremiasz wspomina niemalże walkę z Bogiem, któremu się podporządkował, by kontynuować wyznaczoną mu misję: „Uwiodłeś mnie, Panie, a ja pozwoliłem się uwieść; ujarzmiłeś mnie i przemogłeś. Stałem się codziennym pośmiewiskiem (...) Tak, słowo Pańskie stało się dla mnie codzienną zniewagą i pośmiewiskiem. I powiedziałem sobie: Nie będę Go już wspominał ani mówił w Jego imię! Ale wtedy zaczął trawić moje serce jakby ogień, nurtujący w moim ciele. Czyniłem wysiłki, by go stłumić, lecz nie potrafiłem” (Jr 20, 7-9). Taka walka z Bogiem znana jest również Amosowi, a w NT podobnie wyraża się św. Paweł: nie można nie głosić, gdy Bóg posyła¹⁵⁶. Wszelkie wysiłki ludzkie, by zrezygnować z misji zleconej przez Boga, są daremne.

Doświadczenie Boga dokonuje wewnętrznej przemiany człowieka. Czytając Jr, natrafiamy na miejsca, które świadczą o tym, że słowo Boże bardzo oddziałuje na proroka¹⁵⁷. Ezechiel w swojej wizji powołaniowej widzi zwój księgi, którą ma zjeść, a jej słowami przemawiać¹⁵⁸. Podobny motyw spotykamy w Ap¹⁵⁹. Sługa Jahwe z Iz jest prorokiem uważnie słuchającym słów Bożych, by wiernie je przekazać¹⁶⁰. Prorok musi dobrze znać i rozumieć słowo Boże¹⁶¹, ponieważ zachodzi ściśle powiązanie oraz zależność między słowem Boga a słowem proroka. Bóg dobiera sobie odpowiednich ludzi i daje im swoje słowo, działając na ich władze poznawcze i wolę. Człowiek daje z siebie maksimum dobrej woli i mobilizuje cały zasób swej wiedzy oraz ludzkich możliwości językowych, by przekaz orędzia Bożego był wierny i przyjęty przez innych jako rzeczywiste słowo Boga¹⁶². Głoszenie słowa Bożego zachodzi przy ścisłej współpracy proroka z Bogiem. Jest to dzieło całkowicie Boże i zarazem całkowicie ludzkie. Amos mówi o głodzie słowa Bożego¹⁶³. Jest to wyraz prorockiego

151 Por. Ez 13, 2-4.

152 A. Läpple, *Od egzegezy do katechezy*, t. 1, dz. cyt., s. 247.

153 Łk 13, 32-33; J 4, 34 i in.

154 Am 3, 8.

155 Oz 11, 10.

156 1 Kor 9, 16.

157 Np. Jr 15, 16-20; 20, 7-9.

158 Ez 2, 9 - 3, 4.

159 Ap 10, 8-11. Na to podobieństwo zwraca uwagę: A. Tronina, *Apokalipsa. Orędzie nadziei*, Częstochowa 1996, s. 213.

160 Iz 50, 4-5; J. Paściak, *Izajasz wieszczem Chrystusa*, Katowice 1987, s. 120.

161 Możemy powiedzieć, że musi je znać zarówno w ujęciu „logos”, jak i „rhema”, a zatem jako słowo-naukę Bożą oraz słowo-zbawcze wydarzenie w swoim życiu.

162 J. Homerski, *Słowo Boże a słowo proroka w tekstach starotestamentalnych*, SThV 17 (1979) nr 1, s. 54.

163 Am 8, 11-12. Zob. na ten temat: U. Szwarz, *Głód słowa Bożego. Analiza egzegetyczno-teologiczna tekstu Am 8, 11-12*, RTK 27 (1980) nr 1, s. 43-51; Taż, *Głód słowa Pana. Sens teologiczny wyroczni Am 8, 11-12*, RBL 36 (1983) nr 2, s. 122-131.

przekonania, że Izrael jest zależny od słowa Boga¹⁶⁴, to słowo jest jego życiem¹⁶⁵. Najpierw staje się słowem życia dla proroka, potem zostaje przekazywane jako słowo życia dla ludu Bożego.

Katecheta przez słuchanie słowa Bożego staje się uczniem Chrystusa. Jest to proces, który ciągle trwa¹⁶⁶. Słowo Boże nigdy nie zostanie zgłębione do końca, a więz z Chrystusem ciągle będzie wzrastać. Pierwszą zatem powinnością katechety winno być nie głoszenie, ale słuchanie słowa Bożego¹⁶⁷. Kto zaczyna zaniedbywać rozważanie słowa Bożego, ten zaczyna tracić kontakt z Powołującym. Tym samym przestaje być prorokiem. Traci orędzie.

Katecheta musi nie tylko „przedrzeć się” przez ludzką szatę słowa biblijnego, by przyjąć Boże orędzie, lecz winien jeszcze rozważyć, w jaki sposób przekazać je uczniom. Biblijni prorocy również często posługiwali się czynami symbolicznymi (np. Ezechiel, Ozeasz, Zachariasz), by słowo Boże bardziej się utrwaliło i lepiej zostało zrozumiane.

4. Kryteria rozpoznawania prawdziwych proroków

Ze względu na tak ważną rolę proroków we wspólnocie ludu Bożego zasadne jest pytanie o możliwość sprawdzenia autentyczności prorockiego powołania¹⁶⁸. Sugerują to również teksty biblijne. W Ewangelii występuje ostrzeżenie¹⁶⁹ przed możliwością pojawienia się ludzi pretendujących do tego, by pełnić funkcję proroków, choć w rzeczywistości nigdy nimi nie będą. Paweł¹⁷⁰ mówi o możliwości rozpoznania prawdziwego proroctwa. W Biblii można odnaleźć reguły rozpoznawania ducha proroczego. Ważniejszymi tekstami są następujące: Pwt 13, 1-5; 18, 15-22; Ez 13. Deuteronomium zwraca uwagę, iż prawdziwy prorok nie będzie zachęcał do służenia obcym bogom. Same znaki i cuda, jakie uczyni, nie mogą być potwierdzeniem prawdziwości posłania¹⁷¹. Pwt zwraca uwagę na skuteczność Bożego słowa: „gdy prorok przepowie coś w imieniu Pana, a słowo jego będzie bez skutku i nie spełni się, [znaczy to, że] tego Pan do niego nie mówił” (18, 22). Ez podejmuje problem wizji. Mówi o fałszywych prorokach: „Oglądają rzeczy zwodnicze i prorokują kłamstwa ci, którzy mawiają: «Wyroczenia Pana». Pan ich nie posłał, a mimo to oczekują spełnienia słowa” (13, 6).

Obiektywnie trudno jest wykazać prorokowi, iż jego słowo nie pochodzi od Boga. Jeremiasz stawia zarzut Chananiaszowi wtedy, gdy sam otrzymał słowo prorockie różniące się od Chananiaszowego¹⁷².

164 G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 435.

165 Pwt 8, 3; 32, 47.

166 G. Gatti, *Il ministero del catechista*, „Catechesi” 48 (1979) nr 1, s. 41.

167 S. Łabendowicz, *Formacja katechetów w Dokumentach Kościoła i literaturze katechetyczno-dydaktycznej po Soborze Watykańskim II*, Lublin-Radom 1994, s. 78.

168 Zob. S. Gądecki, *Wstęp do ksiąg prorockich*, dz. cyt., s. 31.

169 Mt 7, 15.

170 1 Tes 5, 19-21.

171 Choć prawdą jest, że prorocy przez swoje ekstazy, widzenia i cuda mieli dużą możliwość oddziaływania na ludzi, S. Łach, *Księga Powtórzonego Prawa*, dz. cyt., s. 180.

172 Chodzi o zapowiedź upadku Babilonu, Jr 28, 1-17.

Chociaż Jeremiasz występuje przeciwko fałszywym prorokom, to tylko dwukrotnie zastanawia się nad zagadnieniem kryteriów rozpoznawania prawdziwych proroków¹⁷³. Główną cechą fałszywego proroka według Jeremiasza jest brak objawienia Bożego oraz misji do jego przekazania¹⁷⁴.

Również w NT nie dawano prorokom bezgranicznej wiary. W 1 Kor¹⁷⁵ jest świadectwo o tym, że wypowiedzi proroków musiały być ocenione przez innych i tylko wtedy mogły być przyjęte jako słowo Pana. Wzmianki o fałszywych prorokach występują także i w innych pismach NT¹⁷⁶.

Problem rozeznawania autentyczności Bożego słowa jest trudny nawet dla samego proroka. Występuje niebezpieczeństwo samoułudy¹⁷⁷. Niektóre kryteria, jak np. świadomość Bożego powołania¹⁷⁸, bezinteresowność czy nawet wypełnienie prorocтва¹⁷⁹, są względne¹⁸⁰. Niektórzy egzegeci np. uważają Nahuma za fałszywego proroka¹⁸¹. Sprawa rozeznania prawdziwości posłannictwa prorockiego jest zatem bardzo delikatna i trudna dla wszystkich. Język biblijny nie posiada żadnego oddzielnego słowa na określenie fałszywego proroka¹⁸². Odnajdujemy natomiast w Biblii teksty świadczące o konfliktach między prorokami¹⁸³.

Mimo iż osobista świadomość posłannictwa jest konieczna do posługiwania prorockiego¹⁸⁴, to najbardziej wiarygodnymi kryteriami zdają się być: ortodoksyjność proroków, czyli zgodność ich orędzia z tradycyjną nauką¹⁸⁵, oraz ich życie, czyli zgodność postępowania z nauczaniem¹⁸⁶. Takie świadectwo dostrzegamy również w pismach Pawłowych. Treść wypowiedzi prorockiej winna być zgodna z powszech-

173 Jr 23, 16-32; 28, 8-9; L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 143.

174 Zob. na ten temat: I. Meyer, *Jeremia und die falschen Propheten*, Freiburg 1977.

175 1 Kor 14, 29.

176 2 P 2; Jud 3-16; E. Szewc, *Fałszywi prorocy w listach Judy i w drugim liście Piotra*, Lublin 1973.

177 L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 142; E. Osswald, *Falsche Propheten im Alten Testament*, Tübingen 1962, s. 14.

178 Iz 6; 8, 18; Jr 1; 15, 16-21; 20, 7-9; Am 3, 7-8; 7, 14-15; Mi 3, 8.

179 Jr 28, 9.

180 Na ten temat zob.: M. Gołębiowski, „Strzeżcie się fałszywych proroków”, AK 75 (1983) z. 2, s. 178-188 oraz D. McCarthy, *Obecność Boża i słowo prorockie*, Conc (1969) 6-10, s. 260-267.

181 Zob. polemikę z niektórymi zarzutami: P. Szeffler, *Księga Nahuma*, w: *Księgi proroków mniejszych*, t. 2, Poznań 1968, s. 17-24.

182 M. Gołębiowski, *Strzeżcie się fałszywych proroków*, art. cyt., s. 180; G. Witaszek, *Moc słowa prorockiego*, dz. cyt., s. 28; L. Stachowiak, *Ogólna charakterystyka proroków*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, dz. cyt., 246. Jedynie w LXX tłumacz stosował niekiedy termin „pseudoprophētēs”, np. Jr 6, 13; 33, 7-8. 11. 16; 43, 9; 35, 1; 36, 1.8; Za 13, 2; zob.: L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, s. 137.

183 Oz 4, 5; Iz 28, 7-13; Mi 3, 5-7; Jr 4, 9-10; 5, 31; 6, 13; 8, 10; 14, 13-14; 23, 9-40; 27 - 29; So 3, 4; Ez 13.

184 Pwt 13, 1-4; Jr 2.

185 L. Stachowiak, *Ogólna charakterystyka proroków*, w: *Wstęp do Starego Testamentu*, red. tenże, Poznań 1990, s. 246.

186 Iz 6, 7.

nie przyjętą wiarą i zwyczajami wspólnoty chrześcijańskiej¹⁸⁷. Wierność proroka wobec Boga sprawdzana jest przez pryzmat całości relacji między Bogiem a ludem przymierza. Prorocy umacniają przymierze zawarte z Bogiem, są jego strażnikami wobec narodu. Falszywym prorokiem w ST jest ten, kto nie broni jahwizmu, zaś w NT ten, kto kwestionuje posłannictwo Chrystusa.

Niekiedy z perspektywy historycznej można było przekonać się o wiarygodności danego proroka (w takim przypadku duże znaczenie miało spełnienie się jego proroctw). Do wyjątkowych tekstów prorockich należy np. Ag. Obserwujemy w tej księdze bezpośredni wpływ proroka na podjęcie dzieła odbudowy świątyni jerozolimskiej po powrocie z wygnania¹⁸⁸.

Charyzmatu prorockiego zatem nie da się ująć w ścisłe ramy¹⁸⁹. Wszelkie próby ustalenia kryteriów mają charakter oceny konkretnych proroków, dalekie są od norm ogólnych, dotyczących wszystkich¹⁹⁰.

5. Treść kerygmatu

Prorok nie głosi własnego orędzia, lecz słowo Boże. Jan Chrzciciel nie mówi swoim słuchaczom, iż mają go naśladować i żyć jak on na pustyni, żywić się szarańczą i miodem leśnym, nosić odzienie z sierści wielbłąda, lecz mówi o nawróceniu. Nie każe nikomu zmieniać zawodu (celnikom, żołnierzom), lecz przypomina o uczciwości. Wokół niego zgromadzili się uczniowie, ale to nie Jan Chrzciciel ich powołał, tylko Bóg. Jan Chrzciciel mówi o Chrystusie i o sobie: „Potrzeba, by On wzrastał, a ja się umniejszał” (J 3, 30). Sam Chrystus mówi o sobie: „...nauka, którą słyszycie, nie jest moja, ale Tego, który Mnie posłał, Ojca” (J 14, 24).

W całej historii zbawienia prorocy mają do spełnienia niezwykle ważną rolę¹⁹¹. Treść ich kerygmatu, nawet jeżeli jest skierowana w sposób ścisły do narodu wybranego, wyraża obietnicę dotyczącą wszystkich ludzi. Prorocy stają się autentycznymi stróżami depozytu patriarchów i Mojżesza¹⁹². Ich posłannictwo skierowane jest zawsze do ludzi im współczesnych. Zatem interpretacja tekstów prorockich przede wszystkim powinna zwracać uwagę na „Sitz im Leben” danego orędzia¹⁹³.

Przesłania proroków w ST bardzo ogólnie można podzielić na dwa zagadnienia: jedno dotyczy wezwania do nawrócenia, drugie przedkładają teksty mesjańskie. Do pierwszej grupy włączymy teksty wzywające do zachowania przymierza zawartego na Synaju, do drugiej - zapowiedzi nowego przymierza. Bóg czuwa nad prawem

187 D. Hill, *Prorocy. Wczesne chrześcijaństwo*, w: *Słownik wiedzy biblijnej*, red. B.M. Metzger, M.D. Coogan, Warszawa 1996, s. 630; zob. Rz 12, 6; 1 Kor 12, 3.

188 M. Peter, *Księga Aggeusza*, w: *Księgi proroków mniejszych*, cz. 2, dz. cyt., s. 213.

189 Mocno podkreśla to praca zajmująca się kryteriami rozpoznawania prawdziwych i fałszywych proroków: G. Münderlein, *Kriterien wahrer und falscher Prophetie. Entstehung und Bedeutung im Alten Testament*, Bern 1974.

190 Taki sąd wypowiada M. Gołębiowski, *Strzeżcie się fałszywych proroków*, art. cyt., s. 188.

191 K. Romaniuk, *Krótki zarys historii zbawienia*, Poznań-Warszawa-Lublin 1975, s. 80.

192 M. Peter, *Wykład Pisma Świętego Starego Testamentu*, Poznań-Warszawa 1970, s. 609; S. Łach, *Tradycja Mojżeszowa oraz jej oficjalni i charyzmatyczni stróże*, RTK 2 (1955), s. 1-22.

193 Por. W. Harrington, *Klucz do Biblii*, dz. cyt., s. 244.

przymierza, które jest usankcjonowaniem więzi narodu wybranego z Bogiem. Na tym tle bardziej uwydatnia się rola proroków, przez których Bóg domaga się wierności¹⁹⁴. Prorocy wzywają naród do przestrzegania przymierza zawartego z Bogiem. Zasadniczo jednak ich wezwanie do nawrócenia nie spotyka się z przyjęciem¹⁹⁵. Najczęściej orędzie prorockie zostaje odrzucone, a sam prorok spotyka się z prześladowaniem bądź lekceważeniem. Pojawiają się wówczas teksty mówiące o nowym przymierzu i lepszej przyszłości dziejowej Izraela, który nareszcie będzie wierzył Bogu¹⁹⁶.

Kerygmat Nowego Testamentu jest w całości chrystocentryczny¹⁹⁷. Można powiedzieć, iż osoba Jezusa Chrystusa stanowi główną treść ksiąg biblijnych NT. Najpierw kerygmatem jest nauczanie samego Chrystusa, który ogłasza zapowiadane przez Jana Chrzciciela¹⁹⁸ królestwo Boże jako obecne w Nim¹⁹⁹. Chrystus jako prorok modli się do Ojca: „Objawiłem imię Twoje ludziom, których Mi dałeś ze świata. Twoimi byli i Ty Mi ich dałeś, a oni zachowali słowo Twoje. Teraz poznali, że wszystko, cokolwiek Mi dałeś, pochodzi od Ciebie. Słowa bowiem, które Mi powierzyłeś, im przekazałem, a oni je przyjęli i prawdziwie poznali, że od Ciebie wyszedłem, oraz uwierzyli, żeś Ty Mnie posłał” (J 17, 6-8).

Posłannictwo Jezusa przekracza jednak misję proroków - to On jest Mesjaszem²⁰⁰. Kerygmat apostołski: Listów św. Pawła oraz Dz (tzw. kerygmat jerozolimski)²⁰¹ dotyczy przede wszystkim nauczania o Jezusie, Mesjaszu i Synu Bożym, w którym dokonuje się zbawienie²⁰². Przepowiadanie chrześcijańskie jest nawoływaniem do nawrócenia, a jego zasadniczą treść stanowi misterium paschalne²⁰³.

Treść kerygmatu można określić jako „orędzie o Jezusie Chrystusie”²⁰⁴. W ST jest ono jeszcze niejako zakryte, ale w pełni odsłania się w NT²⁰⁵. Jezus Chrystus jako prorok głosi kerygmat o Bożym panowaniu, a następnie treść kerygmatu mówi o zbawczej bliskości Boga²⁰⁶, która realizuje się w osobie Jezusa.

194 H. Langkammer, *Stary Testament odczytany na nowo*, Lublin 1992, s. 237; W. Smereka, *Przymierze*, w: *Vademecum biblijne*, red. S. Grzybek, cz. 4, Kraków 1991, s. 51.

195 Por. Iz 6, 9-10.

196 Por. Iz 54, 6-9; Jr 31, 31-34; Ez 16, 60-62; 36, 23-27; 37, 24-28 i in.; A. Jankowski, *Biblijna teologia przymierza*, Katowice 1985, s. 65.

197 H. Langkammer, *Kerygmat*, w: *Mały słownik biblijny*, dz. cyt., s. 99.

198 Mt 3, 2.

199 A. Jankowski, *Kerygmat w Kościele apostołskim*, Częstochowa 1989, s. 27.

200 Łk 4, 16-20; Mt 11, 2-6; A. Jankowski, j.w., s. 30.

201 R. Murawski, *Katecheza chrzcielna w procesie wtajemniczenia chrześcijańskiego czasów apostołskich*, Warszawa 1990, s. 180.

202 A. Barucq, P. Grelot, *Nauczać*, w: *Słownik teologii biblijnej*, dz. cyt., s. 532.

203 J. Audusseau i X. Léon-Dufour, *Głosić*, w: j.w., s. 278-279.

204 Por. Rz 16, 25; G. Hierzenberger, *Kerygmat*, w: *Praktyczny słownik biblijny*, red. A. Grabner-Haider, Warszawa 1994, s. 552; J. Dupont, *Nouvelles études sur les Actes des Apôtres*, Paris 1984, s. 324.

205 Por. 2 Kor 3, 14.

206 M. Peter, *Wykład Pisma Świętego Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 600.

6. Orędzie prorockie skierowane do konkretnych osób lub społeczności

Prorocy są świadomi, że przesłanie, jakie głoszą, nie jest ich wymysłem, lecz pochodzi z zewnątrz - od Boga²⁰⁷. Nie mówią tego, co wynika z ich własnego rozumienia rzeczywistości, wydarzeń. Otrzymanie orędzia jest przede wszystkim momentem doświadczenia Boga i to doświadczenie staje się odtąd czymś bardzo istotnym w ich życiu. Wydarzenia wielkie i małe, które są interpretowane przez słowo Boże, odczytywane są jako znaki czasu²⁰⁸. R. Fabris stwierdza, że katecheta ma słuchać słowa Bożego w sposób profetyczny, by budzić nadzieję oraz oceniać sytuacje codziennego życia zgodnie z Ewangelią²⁰⁹. Taka prorocka interpretacja wydarzeń nie jest wynikiem zwykłego procesu myślowego. Prorocy doświadczają głębokiego zrozumienia sensu wydarzeń²¹⁰. O świadomości przekazywania słowa Bożego świadczą formuły prorockie: „Słowo, które Pan skierował...”²¹¹, „Słuchajcie słowa Pańskiego...”²¹², „Pan przemówił do mnie tymi słowami...”²¹³, „Pan skierował do mnie te słowa...”²¹⁴, „Słowo Pańskie skierowane do...”²¹⁵, „Wyrocznia Pana”²¹⁶. A. Świderkówna pisze: „Jeżeli prorocy interweniowali z całym zaangażowaniem i namiętnością, narażając się nieraz na prześladowanie, wynikało to z ich przeświadczenia, iż również w tych dziedzinach życia żadnego problemu nie sposób rozwiązać niezależnie od Boga, ignorując Jego wolę i zamysły. Takie było w każdym razie ich niewzruszone przekonanie, ono kierowało wszystkim, co robili i mówili, toteż z niego trzeba wychodzić, by zrozumieć właściwie i działalność proroków biblijnych, i ich księgi”²¹⁷. Kerygmat zakłada jednocześnie wiarę i świadectwo. Wiara dotyczy zarówno tego, kto głosi, jak i tego, kto słucha²¹⁸. Obaj również stają się świadkami doświadczenia Bożej obecności, która odczuwalna jest we wspólnocie ludu Bożego. Przesłanie Boga nie trafia w próżnię, nie jest anonimowe. Prorocy otrzymują orędzie skierowane do konkretnej osoby bądź społeczności²¹⁹. Na nich spoczywa powinność interpretacji wydarzeń z punktu widzenia zgodności z zamysłem Bożym²²⁰. Takiej samej odpowiedzialności wymaga się od współczesnych katechetów²²¹. Winni oni głosić słowo

207 Tamże.

208 E. Charpentier, *Pour lire l'Ancien Testament*, Paris 1992, s. 43.

209 R. Fabris, *L'identità del Catechista alla luce della parola di Dio*, w: *La formazione dei catechisti*, Bologna 1979, s. 116.

210 C.H. Dodd, *The Bible Today*, New York 1960, s. 51.

211 Iz 38, 4; Jr 21, 1 i in.

212 Iz 1, 10; Jr 21, 11; Ez 25, 3 i in.

213 Iz 8, 5 i in.

214 Jr 1, 4; Ez 21, 1 i in.

215 Oz 1, 1; So 1, 1; Jl 1, 1; Jon 1, 1 i in.

216 Iz 49, 18; Jr 1, 19; Ez 5, 11; Oz 2, 23 i in.

217 A. Świderkówna, *Rozmowy o Biblii*, Warszawa 1994, s. 111. Zob. również: J. Homerski, *Rola proroków w życiu politycznym Izraela w ocenie współczesnych egzegetów*, RTK 19 (1972) z. 1, s. 35-43.

218 Por. 1 Kor 2, 4.

219 Np. prorok Natan do Dawida (2 Sm 7, 4 nn), Jeremiasz do narodu (Jr 2, 1-4).

220 W. Chrostowski, *Od świętej Tradycji do Pisma Świętego*, art. cyt., s. 89.

221 Znamienne są słowa Ez 3, 17-19.

Boże nie tylko jako wyrażenie pewnej myśli, ale jako konkretne wezwanie zobowiązujące tego, do kogo zostało skierowane²²². Słowo Boże nie tylko komunikuje i oznajmia jakąś prawdę, ale przemienia i prowokuje słuchającego²²³. Proroctwo wypowiedziane w ramach wspólnoty ludu Bożego wkracza w relację przymierza. Bóg przez swoje słowo zawiera przymierze, tworzy więź z narodem wybranym i wyjaśnia swoje zbawcze czyny. Obecność proroka wśród ludu jest ważnym znakiem Bożego działania, miała również wielki wpływ na dzieje narodu i podnosiła lud na duchu w czasach niedoli²²⁴. Autor 1 Mch podkreśla znaczenie profetyzmu dla Izraela. Gdy charyzmat ten zanika, tęskni się za nim, co wyrażają słowa: „Rozpoczęło się wówczas tak wielkie prześladowanie Izraela, jakiego nie pamiętano od czasów pojawienia się ostatniego Proroka” (1 Mch 9, 27)²²⁵.

Słowo Boże odgrywa zasadniczą rolę. Bóg objawia się przez swoje słowo i konstituuje naród wybrany. Lud Boży to przede wszystkim lud słuchający Boga. Posłuszeństwo słowu Bożemu jest zasadniczym elementem zawartego przymierza i wyrazem trwania w nim²²⁶. Spotykamy nawet pewne proroctwa, które w zamiarze Boga są uwarunkowane odpowiedzią człowieka²²⁷.

7. Zagadnienie szkół prorockich

W ST napotykamy wzmianki o ugrupowaniach prorockich. Owe grupy działały zarówno w okresie poprzedzającym monarchię, jak i w okresie monarchii, a po podziale zwłaszcza na terenie państwa północnego²²⁸. Ich członków nazywano „synami proroków”²²⁹. Niektóre z tych ugrupowań miały przywódcę²³⁰. Wymieniani są: Samuel²³¹, Eliasz i Elizeusz²³². Żyli we wspólnocie²³³, choć mogli zawierać małżeństwa²³⁴. Wymieniane są miasta: Betel²³⁵, Jerycho²³⁶, Gilgal²³⁷ i Samaria²³⁸ jako ośrodki prorockie. Niektóre grupy miały pięćdziesięciu, stu, a nawet czterystu członków²³⁹.

222 H. Łuczak, *O personalno-dialogiczny przekaz słowa w katechezie*, „Seminare” 1979, s. 83.

223 E. Alberich, *Natura e compiti di una catechesi moderna*, Torino 1972, s. 17.

224 Por. 1 Krl 17, 1-14; 2 Krl 19, 29-31.

225 Tłumaczenie BP, zob. również przypis do tekstu.

226 Por. Wj 19, 5. 6.

227 M. Gołębiowski, „Strzeżcie się fałszywych proroków”, art. cyt., s. 185. Przykładem mogą być prorockie wezwania do nawrócenia: Jon 3, 4-10; Łk 13, 1-3; Iz 1, 16-20.

228 1 Krl 22, 11-12; 2 Krl 4, 38.

229 J. Łach sugeruje, że każde ugrupowanie zbierało się wokół powołanego proroka, którego było uczniami, zob. *Księgi Samuela*, dz. cyt., s. 161. Zob. również: L. Stachowiak, *Prorocy - studzy słowa*, dz. cyt., s. 47-49.

230 1 Krl 20, 35; 2 Krl 2, 3. 5. 7. 15; 5, 22; 6, 1.

231 1 Sm 19, 20.

232 2 Krl 4, 38; 6, 1-2.

233 2 Krl 2, 3-5; 4, 38-41; 6, 1-7.

234 2 Krl 4, 1.

235 2 Krl 2, 3.

236 2 Krl 2, 5.

237 2 Krl 4, 38.

238 1 Krl 22, 10; 2 Krl 6, 8 - 7, 2.

239 1 Krl 18, 4; 22, 6.

H. Langkammer stwierdza, iż zorganizowane grupy proroków dawały podwaliny instytucji tzw. proroków zawodowych i szkół prorockich. Zadanie ich polegało na ustalaniu ideologicznych i moralnych zasad postępowania króla i narodu oraz strzeżeniu ich wypełniania²⁴⁰. W NT na podstawie Dz i listów oraz Ap można wnosić, iż prorocy mogli pełnić zbiorowo swoją posługę na zgromadzeniach wiernych²⁴¹.

Prorocy popadali często grupowo w ekstazy religijne²⁴². Ich entuzjazm niekiedy udzielał się i innym napotykanym ludziom²⁴³. Środkami, które wywoływały i podtrzymywały ten stan, była gra na instrumentach, taniec religijny i śpiew²⁴⁴. Pieśń religijna była nawet w czasach dawniejszych uważana za przywilej prorocki²⁴⁵.

Członkowie stowarzyszeń prorockich wyróżniali się spośród innych Izraelitów zewnętrznym ubiorem. Nosili płaszcze ze skór zwierzęcych lub sierści, co przypuszczalnie było wyrazem ich przywiązania do tradycji przodków z okresu życia koczowniczego i pasterskiego²⁴⁶.

Grupy prorockie odgrywały duże znaczenie w pielęgnowaniu jahwizmu, walcząc z kultami obcymi²⁴⁷. To wpływało na ich charakter narodowo-religijny. Ich działalność wywoływała niekiedy prześladowania (np. w czasach Achaba, króla izraelskiego)²⁴⁸, a bywało, że oni sami zachowywali się tak, jakby chcieli doprowadzić do zamachu stanu²⁴⁹.

Głównym jednak zadaniem wszystkich proroków w historii Izraela było strzec prawdziwej wiary. Dla narodu są oni świadkami i stróżami przymierza synajskiego. Nawet jeżeli naród i król odchodził od wierności Bogu, prorocy byli dla nich wyzwaniem i przypomnieniem jahwistycznego dziedzictwa. Za czasów Achaba, gdy zarówno król, jak i naród odeszli od wierności przymierzu, dochodzi do konfrontacji Eliasza z prorokami Baala na górze Karmel²⁵⁰.

240 H. Langkammer, *Stary Testament odczytany na nowo*, Lublin 1992, s. 156.

241 D. Hill, *Prorocy. Wczesne chrześcijaństwo*, art. cyt., s. 630; zob.: Dz 11, 27; 13, 1; 21, 10-11; Ap 22, 9; 1 Kor 12, 28-30; Ef 4, 11.

242 J. Łach przypuszcza, że mogły mieć one nawet charakter apostołski i widzi w tym przykład nawiązywania do zewnętrznych form stosowanych przez proroków pogańskich, *Księgi Samuela*, dz. cyt., s. 161-162.

243 Saul wpadł w uniesienie prorockie spotykając grupę proroków: 1 Sm 10, 10. O wspólnej ekstazie prorockiej wspomina również Lb 11, 24-29.

244 1 Sm 10, 5; L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 47.

245 Por. pieśń Miriam (Wj 15, 20-21), Debory (Sdz 4, 4). J. Łach przypuszcza, iż Dawid, być może, został określony mianem proroka ze względu na autorstwo licznych psalmów, *Księgi Samuela*, dz. cyt., s. 511. Zob. również Łk 1, 67-79; Łk 1, 35. 46-55. Znane są prorockie błogosławieństwa, np.: Rdz 49, 1-28; Lb 24, 3-9. 15-19; Ps 2; 72; 110; Łk 1, 42-45; 2, 34-38; 10, 21.

246 Zob. 2 Krl 9, 1-10; J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela*, dz. cyt., s. 98; J. Lindblom, *Prophets in Ancient Israel*, Oxford 1967, s. 66-67.

247 J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela*, dz. cyt., s. 98; R. Krawczyk, *Prorocy a kult*, RBL 40 (1987) nr 3, s. 244-248; L. Stachowiak, *Prorocy jako zjawisko religijne starożytnego Wschodu*, RTK 25 (1978) nr 1, s. 23-36.

248 J. Łach, *Księga Samuela*, dz. cyt., s. 511.

249 L. Stachowiak, *Prorocy - słudzy słowa*, dz. cyt., s. 48; J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela*, dz. cyt., s. 99-100.

250 1 Krl 18, 20-40.

Nie zawsze jednak stowarzyszenia prorockie były wierne i posłuszne Bogu. Niekiedy grupy prorockie były społecznością proroków fałszywych. Spotykamy krytykę takich ugrupowań, skierowaną do fałszywych proroków²⁵¹. J. Łach wyraźnie dzieli proroków izraelskich na powołanych i z doboru. Powołani to ci, którzy wyróżniają się charyzmatem powołania oraz sposobem pełnienia misji. Prorokami z doboru są głównie prorocy z zrzeczeń prorockich, które grupują się przy prorokach powołanych. Są jakby ekwiwalentem podobnych pogańskich instytucji prorockich²⁵². Również R. Rendtorff przeciwstawia grupy prorockie prorokom działającym osobno²⁵³. Amos wyraźnie zaznacza, iż nie jest prorokiem ani uczniem proroków²⁵⁴, aby podkreślić prawdziwość swego posłannictwa. Również tekst Za²⁵⁵ wyraża nieufność wobec zawodowych proroków.

Przekaz biblijny o Eliaszu i Elizeuszu²⁵⁶ ukazuje ciekawy związek między tymi dwoma prorokami. Eliaz z woli Bożej namaszcza Elizeusza na proroka²⁵⁷: „Wtedy Pan rzekł do niego [Eliasz]: «Idź, wracaj swoją drogą ku pustyni Damaszku (...) Elizeusza, syna Szafata z Abel-Mechola, namaścisz na proroka po tobie (...)» [Eliasz] stamtąd poszedł i odnalazł Elizeusza (...) Wtedy Eliaz, podszedłszy do niego, zarzucił na niego swój płaszcz (...) [Elizeusz] wybrał się i poszedłszy za Eliaszem, stał się jego sługą” (1 Krl 19, 1-21). Gest narzucenia płaszcza oznacza, iż Elizeusz pozostaje pod władzą Eliasza, właściciela płaszcza²⁵⁸. Motyw płaszcza Eliasza powtórzy się jeszcze przy odejściu Eliasza. Jego odziedziczenie przez Elizeusza oraz powtórzenie przy jego pomocy przejścia suchą nogą przez Jordan będą znakiem dla przypatrujących się proroków, że Elizeusz otrzymał ducha Eliasza²⁵⁹. Tradycja o Eliaszu i Elizeuszu może być przykładem więzi między prorokiem bardziej doświadczonym a uczniem. G. von Rad uważa, iż fakt wezwania Elizeusza przez Eliasza wskazuje na taką praktykę w stowarzyszeniach prorockich²⁶⁰.

Związki tego typu spotykamy również w innych miejscach. Wspaniałym przykładem wprowadzenia w urząd prorocki jest wskazówka starego Helego dana młodemu Samuelowi²⁶¹. Warto zauważyć, że w tym przypadku Bóg posługuje się człowie-

251 Jr 23, 9-40; Ez 13.

252 J. Łach, *Księgi Samuela*, dz. cyt., s. 518; A. Świderkówna, *Rozmowy o Biblii*, dz. cyt., s. 106; Daniel-Rops, *Od Abrahama do Chrystusa*, Warszawa 1995, s. 204.

253 R. Rendtorff, *Introduction a l'Ancien Testament*, Paris 1996, s. 192-194.

254 Am 7, 14; zob.: T. Brzegowy, *Najstarsza wypowiedź o powołaniu prorockim* (Am 7, 10-17), w: *Scrutamini scripturas. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu Ks. prof. Stanisława Łacha*, pr. zbior., Kraków 1980, s. 112-124.

255 Za 13, 2-6.

256 T. Hergesel T., *Eliasz i Elizeusz „Mężowie Boży” w służbie Jahwizmu*, STV 20 (1982) nr 2, s. 25-45; G. Hentschel, *Historyczne podstawy tradycji o proroku Eliasz*, RBL 33 (1980) nr 2, s. 49-58; J. Łach, *Elizeusz jako sługa Eliasza i prorok Jahwe*, RBL 40 (1987) nr 4, s. 273-280.

257 Jest to jedyny przykład tego zwyczaju w stosunku do proroków, stąd tekst ten przez egzegetów uważany bywa za niehistoryczny, zob.: J.S. Synowiec, *Prorocy Izraela*, dz. cyt., s. 102.

258 K. Romaniuk, *Powołanie w Biblii*, dz. cyt., s. 55.

259 2 Krl 2, 7-15.

260 G. von Rad, *Teologia Starego Testamentu*, dz. cyt., s. 418.

261 1 Sm 3, 9.

kiem, który sam nie jest wierny swemu powołaniu. Przekaz o Eliaszu i Elizeuszu w NT przypomina chociażby relację między Barnabą a Pawłem. Barnaba jako bardziej doświadczony chrześcijanin staje się promotorem Pawła i chyba jego doradcą. „Kiedy [Paweł] przybył do Jerozolimy, próbował przyłączyć się do uczniów, lecz wszyscy bali się go, nie wierząc, że jest uczniem. Dopiero Barnaba przygarnął go i zaprowadził do Apostołów i opowiedział im, jak w drodze [Szaweł] ujrzął Pana, który przemówił do niego, i z jaką siłą przekonania przemawiał w Damaszku w imię Jezusa. Dzięki temu przebywał z nimi w Jerozolimie” (Dz 9, 26-28). Pierwszą podróż misyjną z Dz odbywają razem. Wydaje się, że Barnaba w pierwszym etapie tej podróży pełni główną rolę. Ich spór o Marka²⁶² przed drugą wyprawą musi być trudny dla obu. Następuje rozdział między nimi. Nie spotykamy już ich razem.

W czasie swoich podróży Paweł ma wielu towarzyszy, z którymi łączą go bliskie związki, o czym świadczą wzmianki w listach Pawłowych. W Dz np. spotykamy Apollosa, znawcę Pisma, który pouczony przez Pryscyllę i Akwilę o Jezusie, naucza w synagogach i wykazuje odważnie z Pism, że Jezus jest Mesjaszem²⁶³.

Nakaz misyjny Chrystusa: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody” (Mt 28, 19) dosłownie znaczy: „czyńcie uczniów ze wszystkich narodów”²⁶⁴. Kościół uczestniczy w prorockiej misji Chrystusa. W RH czytamy: „Odpowiedzialność za prawdę Bożą oznacza równocześnie jej umiłowanie i dążność do takiego zrozumienia, które nam samym, a także i drugim, tę prawdę może przybliżyć w całej swej zbawczej mocy” (n. 19). Polecenie Chrystusa: „Idźcie i nauczajcie” nadało kierunek całemu życiu pierwszych Jego uczniów. To nie oni sami powzięli zamiar, aby iść za Jezusem, ale to Chrystus sam ich wybiera, zatrzymuje przy sobie, kształtuje ich jako uczniów i posyła, „aby pozyskiwali sobie uczniów spośród wszystkich narodów” (Ct 10).

Katecheta jest tym, któremu Bóg zlecił posługę słowa. Zanim zacznie mówić, najpierw musi słuchać. Jego życie, tak jak życie proroków, powinno prowokować, niepokoić i zmuszać innych do refleksji²⁶⁵. On sam winien się ciągle modlić o dar głębszego zrozumienia słowa Bożego.

Podsumowanie

Powyższa refleksja biblijna, próba pewnej syntezy aspektów misji prorockiej, miała na celu postawienie pytania: co powinno charakteryzować współczesnego katechetę-proroka? Co świadczy o powołaniu przez Boga i jak to powołanie można rozwijać? Wreszcie - jak należy przygotowywać się do prorockiej posługi w Kościele?

Próbując odpowiedzieć na tak postawione pytania, można sprowadzić ową charakterystykę proroka do trzech zasadniczych cech: więzi z Bogiem, wrażliwości na słowo Boże oraz potrzeby głoszenia orędzia. Elementami sprawdzającymi wiarygodność proroka są autentyczność nauki i realizowanie jej w życiu najpierw przez samego głoszącego. Współczesny katecheta jest prorokiem-świadkiem, który dzięki

262 Dz 15, 36-40.

263 Dz 18, 24-28.

264 Przypis w BT.

265 H. Łuczak, *O personalno-dialogiczny przekaz słowa w katechezie*, art. cyt., s. 92.

zjednoczeniu z Chrystusem może uczestniczyć w misji głosiciela Ewangelii. Owa łączność z Chrystusem zapoczątkowana przez chrzest musi być następnie świadomie rozwijana przez podjęcie życia sakramentalnego i ciągłą metanoię. Znajomość słowa Bożego będzie wzrastać tylko przez systematyczne studium. Praktyka codziennej lektury Pisma Świętego dla sługi słowa wydaje się być konieczna. Lapidarnie można stwierdzić, że katecheta ma być taki jak Chrystus-Prorok. Św. Paweł mówi o sobie: „razem z Chrystusem zostałem przybity do krzyża. Teraz już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 19b-20a). Głęboka więź z Bogiem, doświadczenie Jego mocy i bliskości możliwe jest dla tego, kto będzie posłuszny wobec Boga²⁶⁶. Relacja ta oparta jest na wolności²⁶⁷.

Katechetyczna posługa słowa jest w pełni misją prorocką. Powołanie prorockie należy rozwijać na płaszczyźnie Bożej przez pogłębianie więzi z Chrystusem oraz na płaszczyźnie ludzkiej przez formację biblijno-dydaktyczną.

Wykaz skrótów

- AK - Ateneum Kapłańskie, Włocławek 1909-
- BT - Biblia Tysiąclecia
- BP - Biblia Poznańska
- Conc - Concilium, Poznań 1965-1971
- Ct - Adhortacja apostolska Jana Pawła II o katechizacji w naszych czasach (*Catechesi tradendae*)
- CT - Collectanea Theologica, Warszawa 1949-
- CzST - Częstochowskie Studia Teologiczne, Częstochowa 1973-
- DWR - Deklaracja Soboru Watykańskiego II o wolności religijnej (*Dignitatis humanae*)
- HD - Homo Dei, Tuchów, Wrocław, Warszawa 1932-
- NT - Nowy Testament
- PP - Przegląd Powszechny, Warszawa 1884-
- RB - Revue biblique, Paris 1892-
- RBL - Ruch Biblijny i Liturgiczny, Kraków 1948-
- RH - Encyklika Jana Pawła II *Redemptor hominis*
- RT ChAT - Roczniki Teologiczne Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej, Warszawa 1959-
- RTK - Roczniki Teologiczno-Kanoniczne, Lublin 1949-
- ST - Stary Testament
- SThV - Studia Theologica Varsaviensia, Warszawa 1963-

266 J 14, 23; 15, 1-11.

267 Ap 3, 20. 26